

Стаття надійшла до редакції 19.03.2011 р.

Y. V. Ryabinin

UKRAINIAN FOREIGN POLICY DURING THE FIRST PRESIDENTIAL YEAR OF V. F. YANUKOVICH: POLITOLOGICAL ANALYSIS

The article is devoted to the analysis of the first year of the V. F. Yanukovich presidency. The author analyses the main foreign visits of the Ukrainian President and possible further development of relations between Ukraine and visited countries. The basic considered issue that prevents Ukraine from carrying out successful foreign policy is its limitroff position.

Key words: *limitroff position, foreign policy, geopolitical doctrine.*

УДК 364.044.68-053.67(477.62)

О. Л. Агєєва

ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО САМОПОЧУТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК ОКРЕМОГО СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНОГО ПРОШАРКУ В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ: ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ

Проаналізовано основну літературу, яка характеризує соціально-політичне самопочуття молоді України як окремої вікової категорії громадян. Історіографічний аналіз надано за такими основними питаннями як: демографічні проблеми, пов'язані з українською молоддю, визначення соціальних орієнтирів та соціального самопочуття молодих людей та політична активність молоді України.

Ключові слова: *історіографія, молодь, держана молодіжна політика, соціально-демографічна характеристика, соціальне самопочуття, цінності орієнтації, політична активність.*

Проблеми молоді, молодіжної політики та молодіжного руху знаходили своє відображення в чисельній літературі різних галузей знань та різних часів. В Україні ці питання розглядалися фахівцями з точки зору політології, соціології, філософії та науковцями з проблем психолого-педагогічного спрямування, для більшості цих робіт характерний комплексний підхід. Враховуючи, те, що об'єктом вивчення питання державної молодіжної політики є молодь, то повноцінне дослідження неможливе без окремої характеристики цього вікового прошарку населення України.

В цілому історіографія, пов'язана з молодіжною проблематикою є досить чисельною та розглянути її всю в рамках даної роботи неможливо, тому метою статті є аналіз робіт, які характеризують соціально-політичне самопочуття молоді як окремого соціально-демографічного прошарку. Це роботи, які загалом характеризують становище молоді в Україні та розглядають, цю вікову категорію громадян як найбільш цінний стратегічний ресурс в державі; дослідження з різних аспектів життя молодого покоління нової України на основі соціальної характеристики; література, яка дає картину динаміки віково-полової структури населення; роботи аналітико-психологічного характеру щодо структури цінностей, соціального самопочуття та морально-психологічний стану сучасної української молоді.

Повномасштабно питання української молоді на основі соціологічних досліджень та статистичних даних першої половини 90-х рр. розглядається в колективному збірнику «Молоде покоління нової України: ескіз соціального портрету» [1], ця робота є комплексним дослідженням з окремих аспектів життя молоді в Україні як то: здоров'я, життєвий рівень, освіта, праця, міграція, правопорушення тощо. Треба

зауважити, що це дослідження дає не тільки цікаву статистичну та соціологічну інформацію, а й містить об'єктивну характеристику державної молодіжної політики, її здобуткам та перспективам, дає ряд порад та рекомендацій щодо практичного вирішення молодіжних проблем та реалізації молодіжної політики загалом.

Автори вказують на чітку тенденцію спаду народжуваності та старіння населення, що на їх думку залежить від економічної ситуації та неможливості виходу з економічної кризи. Крім того, суттєві зміни, що відбуваються нині в суспільстві, спричиняють соціальну диференціацію, в тому числі і серед молоді і з цим пов'язана гостра проблема омолодження, відтворення сільського населення. Не зважаючи на чисельні проблеми, на які вказують автори у всіх сферах життя молоді починаючи від здоров'я та закінчуючи правопорушеннями, позитивно оцінюється діяльність держави в галузі молодіжної політики на всіх рівнях організаційної структури починаючи від органів державної влади і закінчуючи молодіжним рухом. Причиною такої двоїстої оцінки вважаються соціальні, економічні та політичні складнощі нашого часу для подолання яких необхідний час.

Картину динаміки віково-полової структури населення всієї України дають у своїй роботі В. Мухін та М. Афанасьєв [2]. Вони визначають, що результати дослідження відображають демографічне неблагополуччя, яке склалось переважно у 1990-ті рр. та простежується в наступному: низька доля молодших вікових груп (до 25 – 30 – 35 років); переважання жіночого населення старших вікових груп, починаючи з 35-річного віку. Проте, зауважується, що тип полого-вікової структури старіючого населення Донецької області є характерним для всієї України, так само як й для інших країн Європи.

Дослідники пропонують міри нормалізації демографічної ситуації в Україні, хоча й зауважують на труднощах їх реалізації. Ці міри складаються не тільки з рішення соціально-економічних проблем, а й зі зміни дітородної психології суспільства, включаючи сюди й раціональну орієнтацію на створення повноцінних сімей. Остання проблема, за думкою авторів, є важливішою за першу, бо навіть в економічно стабільних державах спостерігається той самий негативізм: молоді сім'ї не бажають обтяжувати себе дітьми та схильні до одностатності.

Молодь як окремий демографічний прошарок розглядає й В. Головенько, в роботі «Молоде покоління України: проблеми і перспективи» він також вказує на те, що рівень народжуваності в Україні залишається недостатнім навіть для простого відтворення населення та згідно з результатами наукового прогнозу до 2026 р. кількість населення віком від 15 до 29 років скоротиться ще майже на 50%. Заспокоєнням є лише той факт, що на сьогодні питома вага молоді в Україні вища ніж у таких розвинутих країнах Європи як Німеччина, Італія, Швеція, та навіть вищий за США та Японію [3].

Однозначною є оцінка, яку дають дослідники стосовно соціально-психологічного, морально-етичного та політично-громадського стану молоді України. Ці проблеми найбільше висвітлюються у роботах В. Когута «Становище молоді в Україні та державна молодіжна політика» [4], В. Головенько «Молоде покоління України: проблеми і перспективи» [3], Р. Яремкевича та Г. Щерби «Ціннісні орієнтації молоді в контексті соціокультурних змін» [5], Н. Паніною «Молодь України: структура цінностей, соціальне самопочуття та морально-психологічний стан за умов тотальної аномії» [6], Н. Комаровою «Некоторые аспекты социально-экономического положения молодежи (Результаты лонгитюдного исследования «Пути поколения»)» [7] та ін. Вони характеризують умови, за якими входять у життя сучасні молоді люди як небувало динамічні, бо молодь стає і суб'єктом, і об'єктом суспільних перетворень. Через цю причину ряд дослідників вказує на втрату молоддю чітких соціальних орієнтирів та різку змінну цінностей, хоча автори наголошують на тому, що молоде покоління легко пристосовується до цих умов та не втрачає основних пріоритетів таких як родина, друзі

та робота. Незмінною, згідно проведених досліджень, є тенденція аполітичності молоді, хоча останнім часом дослідники помічають підйом зацікавленості громадян віком 14-35 років до політичного життя та участі у молодіжному русі.

Так В. Когут зазначає, що упродовж останнього десятиліття молоде покоління України залишилось без надійних соціальних орієнтирів. Зміна традиційних радянських форм соціалізації новими демократичними, відсутність чітких ціннісних орієнтацій збільшило особисту відповідальність молодих людей за власну долю, і разом з тим виявило неготовність молоді включатись до нових суспільних перетворень. Хоча життєві орієнтації в цілому залишились незмінними – важливе місце посідає сім'я, далі йде дозвілля, робота та на останньому місці політика, що наводить на думку, що саме в цій галузі суспільного життя сьогодні потрібні нові підходи [4, с. 37-38].

В. Головенько вказує на те, що нині молоді люди стали більше самостійними, намагаються бути незалежними ні від кого, а покладаються на свої власні сили. Значно зросли потреби молоді, якісно змінилися її уявлення про гідний рівень і стиль життя. Щодо громадської активності, то автор на основі соціальних досліджень робить висновок про те, що молоді люди у своїй масі залишаються аполітичними, проте кількість тих, хто цікавиться політичними процесами зростає. До того ж з кожним роком збільшується питома вага молодих людей, котрі ідентифікують себе з Україною, вважають її своєю Батьківщиною. Також виходить на новий рівень молодіжний рух, який стає повною системою, дієвим механізмом представництва й реалізації інтересів молоді, здійснення молодіжної політики в країні [3, с. 7-8].

Чисельні соціологічні дослідження Р. Яремкевича та Г. Щерби, показали, що стрімкі перетворення супроводжуються суттєвими зрушеннями в масовій свідомості, зміною ціннісних пріоритетів, конфліктом між декларованими цінностями та реальною поведінкою. Проте, незважаючи на вимушене пристосування молоді до нових соціально-політичних та економічних умов, основні цінності життя української молоді кардинально не змінились: сім'я, коло друзів та робота були й залишаються найважливішими складовими життя. Для студентської молоді в цей рейтинг додається ще й активне, діяльне життя. Політика залишається на одному з останніх місць у рівні важливості складових життя. Формує ці цінності здебільшого близьке оточення [5, с. 68-69].

Н. Паніна характеризує морально-психологічний стан української молоді через аналіз напруженості соціальних потреб та приходять до висновку, що на сьогодні відчувається низький рівень соціального самопочуття, насамперед спричинений недостатністю соціальної стабільності, державного захисту від падіння рівня життя й екологічної безпеки. Найвищий рівень напруженості автор фіксує у таких сферах життя як: державний захист від зниження рівня життя, стабільність у державі та суспільстві, екологічна безпека та задовільна робота. Поруч з тим, спостерігається й брак таких соціальних благ як достойна їжа, автомобіль, повноцінна відпустка, дотримання прав людини. Все це призводить до суттєвого зниження загального рівня соціального самопочуття молоді [6].

Цікавим є той факт, що не тільки українське суспільство в сучасних умовах стикається з проблемою переорієнтації життєвих орієнтирів молоді, так аналогічну оцінку дають й російські дослідники щодо молоді Росії. Враховуючи схожість менталітету та умов соціально-економічного та політичного розвитку, можна зробити висновок про те, що зазначена проблема притаманна всім пострадянським державам. З цієї точки зору цікавими є думки російських соціологів. Ю. Зубок, досліджуючи загрози у молодіжному середовищі, аналізує тенденції соціального розвитку молодого покоління росіян. Вона приходять до висновку, що більшість з них фактично визнають невпевненість у власній життєвій ситуації, відсутність твердої соціальної позиції. Біль за все невпевненість стосується сфери труда та матеріального благополуччя [8]. Т.

Черкасова виділяє кілька причин напруженості в сучасному молодіжному середовищі: соціально-економічна криза, недотримання декларованих конституційних прав, неефективність виховання у родині та учбових закладах, знищення масових дитячих та молодіжних організацій, ріст захворюваності тощо. При опитуваннях самої російської молоді було виявлено, що вони вважають найбільш загрозливими для себе ріст цін, безробіття, тероризм, криміногенність та ін. а пріоритетними напрямками молодіжної політики вважають доступність освіти, професійно-трудова забезпечення, соціально-правову допомогу, організацію дозвілля, підтримку молоді сім'ї та кредити на житло, боротьба з злочинністю, алкоголізмом та наркоманією. Тобто всі проблеми російського суспільства є тотожними й для української молоді [9]. Щодо російської сільської молоді, то цю проблему розкриває П. Міхеєв. Згідно його дослідженню основою ціннісних пріоритетів для молоді села є стратегічна роль освіти у досягненні життєвого успіху, який молоді люди розуміють з комерційної точки зору – високий прибуток, престиж, кар'єра [10].

Щодо окремо проблеми політичної активності молоді, то вона найбільш розкрита у роботах Н. Пробийголови, В. Онищука, Ю. Загороднього, В. Курило, С. Савченко, О. Морозової, Н. Юрій тощо. На сучасному етапі розвитку політичної науки ця проблема привертає увагу багатьох дослідників, так лише у 2000-х рр. за проблематикою було захищено кілька дисертацій серед яких роботи Н. Пробийголови «Тенденції процесу політичної соціалізації молоді в сучасній Україні» [11], О. Морозової «Особливості формування політичної культури молоді в умовах глобалізації» [12], Н. Юрій «Політична соціалізація молоді в умовах трансформації суспільства: аналіз міжнародного і українського досвіду» [13].

Так у своєму дослідженні Н. Пробийголова констатує, що для молоді на сучасному етапі властиве політичне відчуження, яке проявляється у відсутності інтересу до політичного життя, тобто в політичному нігілізмі. Дослідниця робить висновок, що для подолання цієї проблеми держава має розробити і реалізувати відповідну молодіжну політику, здійснювати політичну освіту та виховання, підвищити на цій основі рівень політичної участі молоді та її представництво в органах державної влади і місцевого самоврядування. Також визначено, що в процесі адаптації молоді людини в політичному житті засоби масової інформації відіграють велику роль. Вони не лише справляють спонукальну дію на молодь, але й констатують певну модель політичної культури [11].

В. Онищук у роботі «Політичні орієнтації та політична активність молоді» також говорить про те, що рівень політичної активності української молоді звичайно низький, але варто враховувати той факт, що у період передвиборчих компаній інтерес до політичних подій серед населення загалом і серед молоді зокрема, значно зростає. Це говорить проте, що інтерес молоді до політики не є сталою величиною, а значно змінюється залежно від стану справ у державі, наближення виборів на державному чи регіональному рівні тощо. Як причини низької зацікавленості молоді політикою автор виділяє політичне незнання, через те, що політико-економічна сфера здається молоді чимось недосяжним, адже її не можна безпосередньо відчутити та вплинути на неї та особливість сприйняття політичних новин як розважальної інформації, а не важливої сторони життя [14].

Група авторів Ю. Загородній, В. Курило та С. Савченко вивчали окремо процес політичної соціалізації серед студентської молоді, та як і попередні дослідники прийшли до висновку, що активізація суспільно-політичного життя в країні є головним механізмом політичної соціалізації серед студентства. Емпіричні дані, отримані дослідниками та їх попередниками також свідчать про те, що політичні орієнтації, сформовані у студентські роки, багато в чому визначають політичну поведінку й мислення особистості на наступних соціалізаційних етапах [15, с. 60-61].

Отже, незважаючи на чисельні дослідження з питання характеристики української молоді, нами було проаналізовано лише ті з них, які характеризують сучасне становище молодих громадян та рівень їх соціального самопочуття. Поза межами аналізу залишились роботи з проблем молодіжного руху та конкретних проблем молоді України, через те, що ці проблеми є самодостатніми та потребують окремої більш ретельної характеристики. Проаналізовані ж дослідження показали, що у своїй масі автори, як політологи так і соціологи, дотримуються однієї точки зору по всім напрямкам розвитку молодого покоління, починаючи від соціального самопочуття й закінчуючи політичною свідомістю. Деякі з авторів надають свої рекомендації щодо майбутніх реформ у сфері державної молодіжної політики, які б відповідали потребам сучасної молоді та виправили ті суперечності та проблемні питання, які стоять на сьогодні перед громадянами 14-35 років.

Враховуючи викладене, зазначимо, що література, стосовно характеристики молоді в Україні як окремого соціально-демографічного прошарку є достатньою, хоча в сукупності дає лише основу для загального аналізу цієї проблеми. Більшість авторів, які опікуються проблемою молоді звертають увагу на особливості становища та проблем молоді лише у загальноукраїнському масштабі, не роблячи акцент на регіональних особливостях цього розвитку.

Список використаної літератури

1. Молоде покоління нової України: ескіз соціального портрету. – К. : А.Л.Д., 1995. – 96 с.
2. Мухин В. Н. Динамика возрастно-половой структуры населения Донецкой области и Украины / В. Н. Мухин, М. В. Афанасьев // Вестник гигиены и эпидемиологии. ДонДМУ. – Т. 6. – №1, 2002. – С. 7–10.
3. Головенько В. Молоде покоління України: проблеми і перспективи // Молодіжна політика: проблеми і перспективи : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, Дрогобич, 10–11 березня 2006 р./ ДДПУ. – Дрогобич, 2006. – С. 3–12.
4. Когун В. Становище молоді в Україні та державна молодіжна політика // Молодіжна політика: проблеми і перспективи : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, Дрогобич, 10–11 березня 2006 р. / ДДПУ. – Дрогобич, 2006. – С. 37–39.
5. Щерба Г., Яремкевич Р. Ціннісні орієнтації молоді в контексті соціокультурних змін / Г.Щерба, Р.Яремкевич // Молодіжна політика: проблеми і перспективи : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, Дрогобич, 10–11 березня 2006 р. / ДДПУ. – Дрогобич, 2006. – С. 64–71.
6. Паніна Н. Молодь України: структура цінностей, соціальне самопочуття та морально-психологічний стан за умов тотальної аномії / Н. Паніна // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2001. – № 1. – С. 5–26.
7. Комарова Н. Н. Некоторые аспекты социально-экономического положения молодежи (Результаты лонгитюдного исследования «Пути поколения»): збірник наукових публікацій Укр НДІ проблем молоді за підсумками виконання наукових програм і проектів у 1992 р. [«Молодь України: стан, проблеми, шляхи розв'язання»] // Укр НДІ. – К., 1993. – С. 29–35.
8. Зубок Ю. А. Проблемы социального развития молодежи в условиях риска / Ю. А. Зубок // Социс. – 2003. – № 4. – С. 56–66.
9. Черкасова Т. В. Молодежь о конфликтогенных факторах и молодежной политике / Т. В. Черкасова // Социс. – 2004. – № 3. – С. 104–106.
10. Михеев П. А. Динамика жизненных ценностей сельской молодежи / П. А. Михеев // Социс. – 2005. – №1. – С. 91–94.

11. Пробийголова Н. В. Тенденції процесу політичної соціалізації молоді в сучасній Україні: дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: 23.00.02 / Н. В. Пробийголова. – Дніпропетровськ, 2006. – 177 с.
12. Морозова О. О. Особливості формування політичної культури молоді в умовах глобалізації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.03 «Політична культура та ідеологія» / О. О. Морозова. – К, 2006. – 19 с.
13. Юрій Н. М. Політична соціалізація молоді в умовах трансформації суспільства: аналіз міжнародного і українського досвіду: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.04 «Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку» / Н. М. Юрій. – Одеса, 2002. – 16 с.
14. Онищук В. Політична орієнтації та політична активність молоді // Молодіжна політика: проблеми і перспективи : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, Дрогобич, 10-11 березня 2006 р. / ДДПУ. – Дрогобич, 2006. – С. 134–136.
15. Загородній Ю. І. Політична соціалізація студентської молоді в Україні: досвід, тенденції, проблеми / Ю. І. Загородній, В. С. Курило, С. В. Савченко. – К. : Генеза, 2004. – 144 с.
Стаття надійшла до редакції 22.03.2011 р.

H. L. Ageeva

THE CHARACTERISTICS OF SOCIAL AND POLITICAL SELF PERCEPTION OF UKRAINIAN YOUTH AS A SEPARATE SOCIALLY DEMOGRAPHIC LAYER IN THE CONTEXT OF THE STATE YOUTH POLITICS: HISTORIOGRAPHY OF THE PROBLEM

The basic literature that characterizes the social and political self perception of the Ukrainian youth as a separate age category has been analyzed. The historiography analysis is presented on such important issues as: demographic problems, connected with Ukrainian youth, determining social orientation and social self being of the youth and the level of political activity of the youth.

Key words: *historiography, state youth policy, socially demographic characteristics, social self perception, value orientations, political activity.*

УДК329.055.4(495)(045)

УДК 329.15(495)

Булик М. В.

КОМУНІСТИЧНА ПАРТІЯ ГРЕЦІЇ (ККЕ) В ПАРТІЙНІЙ СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ ГРЕЦІЇ

Досліджено етапи розвитку Комуністичної партії Греції (ККЕ). Розглянуто ідеологічні засади діяльності партії на сучасному етапі та її роль в політичній системі країни. Проаналізовано електоральні перспективи ККЕ в умовах економічної кризи, що охопила Грецію.

Ключові слова: *політична партія, Комуністична партія Греції (ККЕ), політична програма, вибори.*

Сучасна Греція характеризується значною роллю у політичному житті лівих партій та непарламентських угруповань, серед яких найбільш впливовою вважається Комуністична партія Греції (Communist Party of Greece, *Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας*,